

Péter
László

JERNEY JÁNOS ODESSZÁBAN

Kőrösi Csoma Sándor 1819-ben indult a magyarság ázsiai rokonságának föl kutatására, *Reguly Antal* 1843-ban érte el a vogulok földjét, *Kiskundorozsma neves szülőtte, Jerney János (1800—1855) akadémikus 1844-ben indult el ifjú korától óhajtott keleti utazására.* Nem volt álmódó, nem magyarokat, csupán emlékeket kereste. Április 23-án indult Pestről Szegeden, Temesváron, Orsován át kocsin, onnan a Zrinyi hadjón a Dunán Galacig. Hosszabb időt töltött, mint majd visszafelé is, a Bukovinában élő csángók között. Kétkötetes könyvében (*Jerney János keleti utazása a magyarok őshelyeinek kinyomozása végett. Pesten, 1851.*) az első kötetet ennek a vidéknek, Etelköznek szenteli. A második kötet lebediai, azaz a Krímtől északra eső területeken megtett útját és — ahová már nem jutott el — parthai kutatásainak eredményeit tartalmazza.

Első levelét 1844. július 3-án Odesszába küldte. Harmadnapja tartózkodott már itt ekkor, s azon nyomban, lelkesen tudatta akadémikus társával legnagyobb élményét, az odesszai múzeum előcsarnokában bélelték megpillantott kőszobrot, melyet ő magyar emlékek vélt. A kurgánok (kunhalmok) tetejéről gyűjtött szobrok (*kameni baba*) főltehetően a szkiták hagyatéka. Jerney lerajzoltatta, s könyvében közli is képét. Megrendülten, szóltalanul állott előtte. „Hogy ez Attila-dolmányos alakot térdre omolva meg nem csókolám — írja még aznap — a vezetőktől némi — helyes-e vagy helytelen, nem tudom — szemérmű tartózkodás gátolja meg.”

Könyvében részletesen leírja Odessza addigi történetét, akkori állapotát, látnivalóit. Fogadóban nem kapott szobát, ezért magán-szállásra, Herczog cipőgyáros *Kuznyecskaja utca 5. sz.* alatti házában emeltele költözött. „Mindenekelőtt — írta — a történet-és régiségtudományi társulat, meg annak használatára alapított nyilvános gyűjtemény valának vonzalmam s fő gondom tárgyai.”

Az 1825-ben alapított múzeumban a festmények közt is talált magyar vonatkozást: az egy ideig hazánkban élt, majd innen Dél-Oroszországba vándorolt délszlávok (horvátok, bunyevácok) két vezetőjének magyar viseletben ábrázolt arcképét. A Richlieu líceumban, melynek igazgatójával, a magyar *Orlay Jánossal* (1770—1829) korábban levelezett is, találkozott a szintén Horvátországból származó új igazgatóval, *Knyzevics Demeterrel* és *Nadasdin* tanárral, aki magyarul is tudott még.

Búvárokodott a városi könyvtárban is: „egyetlen nyilvános könyvtár Európa déli részén Erdély havasaitól fogva a Volga torkolatáig.” „Nem hallgathatom el azon buzgalmat, mely a tanuló zsenge ifjúságban, amár iskolai szünetük után épp ekkor, az olvasgatás körül tapasztaltam.”

Két dolog nem tetszett neki. Az egyik a *cári hatóságok cenzúrája*. A könyvtárban kitépve és kivágva talált egy keresett közleményt. „Később fölvilágosítottam, hogy e herélek a cenzúra művei.” „Oroszországban a külföldi hírlapokból, ha saját dolgait érdeklik, a nem kedvező cikkeket kimetszetnek, vagy ha csak némely sorok ítéletnek kárhozatra, sajtotban feketével be-mázolva bocsátatnak szét. És ez a cenzúra áldása!”

A másik, „A nyár korszakában legjótékonyabban hat Odessza lakosaira a tengeri fürdés. Látni és élvezni kívánván hasonlóképp Unger és Melzer urakkal együtt elmenénk. Minő meglepő és visszataszító vala látnom, hogy a fürdők örege és fiatala egész kényelemmel és közönyösséggel minden takaró nélkül járnak föl a tenger vizéből: le nem írhatom. Ezen paradiesomi divattal meg nem barátkozhattam...” (Azóta persze Odesszában is fürdőruhában lubickolnak a tengerben, de *Németh László* még a harmincas években hasonló látott a román tengerparton, s Konstanca alatt, Eforiában a nudista strand máig őrzi a meztelen fürdés ősi feketetengeri hagyományait.)

Találkozott Jerney Odesszában magyarokkal is. „Orlay János fia — írta — hadi szolgálatban levő, már oroszokká vált egyének.” Velük tehát nem sokra ment. De a véletlen összehozta az előbbi idézetben szereplő brassói szászokkal, akik magyarnak vallották magukat, és egyikük fele-

ségével, a kolozsvári származású magyar Ungernéval. Fölkereste őt *Dzsiday János* is, akinek anyja ugyan lengyel volt, de szintén magyarnak tudta magát. Ő magántanító volt egy módos orosz családnál. „Ezeket és két asztalos legényem meg egy vízhorod székelyen kívül több magyarokra itt nem találtam” — írja befejezésül.

„Odessa pompás utcái, melyeknek néhány, éppen ekkor rakaték ki, a vidéken nem található alkalmas kövezeti anyag helyett kockázott fadarabokkal, úgy csinos épületei, mik a fűrésszel könnyen metszhető lágy kőanyagból hirtelen emelkednek, de éppen nem tartósak, a vagyonság legelenevebb bizonyosságai” — írja még. Szűkölködik azonban Odessza ivóvízben és tűzfában. Ezért szénell és a nálunk is sokáig ismert marhagánóból készített tőzeggel tüzelnek. „E város külső részei térségein nem ritkaság látni efféle tőzek négyesgű darabjainak nagy gonddal és takarékosabb alaktását és szárítását.” Jerney ilyen és hasonló megfigyelései bizonyára az odesszai helytörténeti és néprajzi kutatók érdeklődésére is számot tarthatnak.

Július 15-én, amikor eltávozott, ezt írta naplójába: „Tizenöt napot tölték Odesszában, jót rosszal elegyest, mint az életben lenni szokott: nyomozásim eredményére nézve azonban nem haszatalanul. Ez volt pontom, melyből hazamba vissza-visszatekinték, és számlálom a teendőim sorát.”

Köcsira ült, és ezzel járta be a Don vidékét, az Azovi tenger partjait, s készült Tifliszbe (Tbiliszi), de oda már nem jutott el. Tanagerobban nagybecskerekéi származású, románul, oroszul tudó szolgálja megszökött tőle, magával víve némi anyagaikat is. Hogy megfelelő és olcsó tolmácsot szerezzen, vissza kellett térnie Odesszába. Augusztus 17-én ért ide, s ismét négy napot töltött a városban. Följegyezte, hogy Jalta mellett, ahonnan hajón jött vissza Odesszába, az út mellett talált egy urasági szőlőskertet, benne sok egyéb mellett, magyar fajta szőlőt is. Ki is volt korára írta: „Nagy zemo zolly”, azaz *magyarszóló szőlő*. „E parányi példa — jegyzi föl a polgári haladás híve, Jerney — eléggé oktat arra, hogy vérünk fönmaradását

Varga
Domokos

EMBERI GYÖNGESÉGEK, ÁLLATI FURCSASÁGOK

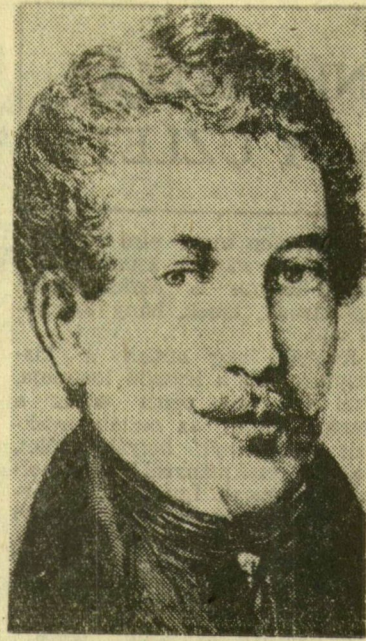
Egy budai barátom felnevelte deli lányait, unokái azonban még nincsenek, szerzett hát nemrégiben egy kutyakölyköt, *Andrea* nevezetűt.

Hathetes korában hozta el a kölyköt az anyjától, akkor még pöttömnyi volt. De mint vérbeli magyar vizsla, a homlokát már akkor is ráncolni tudta. Komikus kis buta feje azóta megformásodott, testsúlya megtízszereződött: félelmetes gyorsasággal fejlődik. Csak nézem, mi lesz még ebből! Alighogy betette ugyanis lábcsakait a házba, ott körülötte kezdett forogni a világ. Őszülő barátom is új nevet nyert. Ő lett a „nagyapi”. Az *Andrea* nagyapija. S lón *Andrea* ből tiszteletbeli unoka, akít azóta is ehhez méltó gonddal és figyeléssel etetnek-ítatnak, mosdatnak, fektetnek és szoktatnak a jóra, kivált arra, hogy szobatiszta legyen.

Mondanom se kellene talán, hogy én a magyar vizslát jobb szeretem erdőt-mezőzt becsatánoló vadász-kutyának, mint szobai ebnek. Annak is jobban örülök, ha a cuclisüvegéből csecsemőt táplálnak, mint ha a kutyakölyköt. De hadd valljam be: mélyen megérettem mégis mindenkít, aki gvereketen házba kutyát-macsát szerez. Vagy bármiféle olyan teremtményt, mely gondviselésre szorul, s meghálálja, ha törődnek vele.

A magányos lelkek orvosságai az ilyen állatok. *László* is hasonló találatok. De alkalmat adnak a törődésre, arra, hogy akik más-kép nem osztozhatják el a beléjük szorult szeretetet, azok legalább így szerethessenek.

Ahogy egyik-másik rab pókot nevel. Vagy ahogy *Tolsztoj* meséiben olvassuk: egy állatkerti oroszán a kátracéba bedobott kiskutyát fogadta társul a rabszág-

Clifford
D. Owsley
satírája

A GYORSOLVASÓ VALLOMÁSAI

A gyorsolvasás titka az, hogy az ember elhagyja a régi módszert, s nem az oldal elején kezd olvasni, onnan le a középig, majd a végéig, úgy, hogy szétlő szélíg olvassa a sorokat. Itt először szókapsolatokat, aztán sorokat, majd bekezdéseket olvas az ember, végül egész oldalakat — pontosabban minden oldalnak csak a közepét.

Amikor elvégeztem a harmadik gyorsolvasási tanfolyamot, percenként 4900 szavas sebességgel haladtam. A negyedik kurzus után több mint megháromszoroztam a sebességet, s elértem a sohasem hallott csúcst, a percenként 18 000 szót. „Ez megfelel az úrutazásban elért, óránként 18 000 mérföldes utazósebességnek” — biztatott gyorsolvasómesterem vidáman.

Időnként kihagytam egy oldalt it, egy fejezetet ott, de a sebes-

kor elértem a 18 000 szavas úrbességet.

Shakespeare összes művei ötvenöt percet vettek igénybe. E pillanatban nagyjából milliószavas óránkénti teljesítményt mutattam fel. Éreztem némi súlytalanságot, amely a megértéssel állt kapcsolatban, de a sebességet nem befolyásolta.

Ekkor következett a Háború és béke, mely negyven percet igényelt. Dél előtt 9 órakor, hárommilliomodik szavamom túl, tízperces szünetet tartottam, s felhagytam egy csésze kávét. Harminc más híres regény következett. A harmincperces ebédszünetet is beleértve, az első napot délután 4 óra 10 perckor fejeztem be, s 9 óra 40 perc alatt 9 600 000 szóval végeztem.

Persze, az egész első nap csupán bemelegítésnek számított a hosszú, fáradságos három nap-

szegem, az csodálatos volt. Magunk közt szólvá percenként 18 000 szó nagy dolog, ilyen gyorsan még senki sem olvasott én előttem. Készen álltam a nagy erőpróbara.

Maratonj felolvasásom öt napig tartott, s az Úrkorszaki Olvasás Országos Intézetének védnöksége alatt zajlott le. Hétfő reggel hatkor kezdtem, bemelegítéssel végeztem a Koránnal és a Bibliával. Már majdnem az Új Testamentum végén jártam, ami-

hoz, melyeket az *Encyklopaedia Britannica* töltött ki. Nap tizenkétóra olvasással — kedden, szerdán és csütörtökön — összesen harminckilencmillió szón rágtam át magam.

A péntek már könnyebb volt. A honi pályán jobban éreztem magam, bár az agyi súlytalanság állapota némileg zavart a művek megértésében. Egy tízkötetes versválogatással harminc perc alatt végeztem. Akkor jött a „Remekírók” húsz kötet, mely teljes három órát kitöltötte. Tíz vas-kos kötet a polgárháborúról, összesen igénybe vette vagy másfél órát, s ekkor ebédszünetet tartottam. De nemsokára újra vizs-zatartem az úrbe.

Előkészültem a leszálláshoz. Nem egészen két óra alatt átszá-guldottam Winston Churchill hatkötetes műven: A második világháború-n. A „Kellemes órák” című antológia csupán tizenhat percig tartott.

A Churchill-könyv vége felé már bekapcsoltam a szellemi fékezéskötéket, hogy lassítsam a sebességet. Ezeket a fékezéket is a gyorsolvasás bajnokai dolgozták ki. Gyakorlatilag azt jelenti ez, hogy az ember sanda oldal-pillantásokat vet időnként a lap szélére is, és magába szív egy-egy szót vagy gondolatot. Remekül beválik.

Immáron egy kissé lecsökkent sebességgel, körülbelül percenként tízezer szóval, átlapoztam Carl Sandburg többkötetes *Abraham Lincoln* életrajzát, s délután 1 óra 10-kor szakítottam át a cél-szalagot a Gettysburg-i Beszéd-nél.

Íme, egy példa, miként fest az olvasás ekkora sebesség mellett. A gyorsolvasónak a Gettysburg-i Beszédből a következő emléke maradt: „évekkel ezelőtt ebből amit meg kell szentelni holott mi, az élők aki elhatároztuk Isten nép által.” Történelmi beszéd volt, már ebből is látszik.

Amikor hivatalosan a világ leggyorsabb olvasójának nyilvánították, riporterek vettek körül és ostoba kérdéseket tettek fel nekem. Milyen hasznom származik e fantasztikus teljesítményből?

„Ne legyenek már ilyen atomkor-előttiek! — intettem le őket. — Az úrkorszakban élünk, ember! Elolvasom mindazokat a könyveket, amelyeket már régóta akartam. És különben is fő hasznom, hogy enyém a világrekord, nem igaz?”

De hát mit nyújt nekem minde-z, ami az okulást, szórakozást, élvezetet illeti?

Semmit. Ha szórakozni akarok, nézem a tévét.

Fordította: Zilahy Judit

olés hajnalán. A kutya eszeve-szett csaholással búcsúztatta egy-kori barátját. De nem halt utána. Sőt, amikor később a szegény disznót zsigerelni kezdték, s neki is odadobtak egy-egy falatot, azt se vetette meg. Ilyen az élet.

S ha már az állati furcsaságok-nál tartunk, nem állom meg, hogy még egy esetet el ne mondjak, legalább dióhéjban.

A bátor kakast — *Bandi* nevezetűt — a gazdája nevelte bátor, sőt dühös természetűvé. Nekitá-madt az kutyának, macskának, még embernek is. Idegen nem jö-hetett úgy be az udvarra, hogy meg ne csapdossa a szárnyával, meg ne csípdesse a csőrével. Elég jól tudott röpdülni, úgy, hogy többnyire egyenesen nekiszökött az illető arcának, csoda, hogy soha senkinek a szemét ki nem verte. De sokakat megszalajtott, a gazda nagy gyönyörűségére. Egyszer még a szomszédban lakó fiatal tanítónőt is megtépte: mi-kor az óvatlanul ájtott rövidujjú nyári ruhában, rászállt a kar-jára, s véresre szaggatta.

Ebből nagy botrány kerekedett, de a kakas gazdája inkább fizetett, nem hagyta *Bandi* elveszej-teni.

Hanem egyszer egy kis japán kakast hozott a házhoz. Ez fele akkora se volt, mint *Bandi*, de sokkal fürgébb nála. Nyílt harc-ba nem bocsátkozott vele, hanem ügyesen rászállt a hátára, s úgy megkocogtatta a fejét a csőrével, hogy csak úgy szédelgett. A hí-res kakas egyszerre meghunyás-zkodott. Egyik napról a másikra vége lett a dicsőségének. Nem is kerülte el a sorsát, hamarosan levest főztek belőle. Nem sokkal később azonban a kis japánból is, mert kiderült róla: a galambfia-kat irgatja fenn a dűcban.